

„Én azonban azt gondolom, hogy nekünk még hosszú ideig forráskiadásra lesz szükségünk”

Beszélgetés Markus Köhbachkal, a Bécsi Egyetem Orientalisztikai
 Intézetének vezetőjével*

Markus Köhbach 1949. január 16-án született Hainburgban, Felső-Ausztriában. Iskoláit születési helyén, majd a gimnázium első négy osztályát a Lajta menti Bruchban, az utolsó négyet pedig a bécsi Schottengymnasiumban végezte. 1968-tól a Bécsi Egyetem diákjaként turkológiai, arabisztikai, judaisztikai és filozófiai tanulmányokat folytatott. Ezenkívül látogatott bizantinológiai és Kelet-Európa történeti stúdiумokat is. Turkológiából H. W. Duda, Andreas Tietze és A. C. Schaendlinger, arabisztikából pedig H. L. Gottschalk és A. A. Ambros voltak a tanárai.

Professzor Úr, beszélgetésünk elején, kérem, mondjon néhány mondatot pályafutásáról!

1949-ben születtem, a Bécsi Egyetemen turkológiai tanulmányokat folytattam, 1976-ban a filozófia doktorává (PhD) avattak. Turkológiai és Iszlám tudományok szakon 1991-ben habilitáltam, és 1992-től a fenti tudományok rendes egyetemi tanára vagyok a Bécsi Egyetemen. Nagyon régóta érdeklődtem idegen kultúrák, idegen nyelvek és vallások iránt, de végérvényesen az első egyetemi évemben döntöttem el, hogy fejemet az orientalisztikára adom, és az orientalisztikai tanulmányaim során a súlypontot a turkológiára helyezem. De például második szakként judaisztikai tanulmányokat folytattam.

A turkológia nagyon széles tudományág, amelyben egymástól igen távollévő területek is megtalálhatók. Gondolok például az altajisztikára, oszmanisztikára, irodalmi, nyelvészeti és történelmi aspektusokra. Kérem mutassa be a bécsi turkológiai tanszékét, annak munkáját!

A bécsi turkológia igen erős oszmanisztikai súlyponttal rendelkezik. Ez a történetéből is következik. A török, oszmán-török tanulmányok Bécsben a több évszázados politikai eseményekkel függenek össze, a 16. század óta az Oszmán Birodalommal fennállott Habsburg-kapcsolatokkal és azzal a szükségszerűséggel magyarázhatók, hogy ezzel a erős szomszédal, ugyanakkor évszázadokon át hatalmas ellenféllel közelebbről foglalkozzanak. Az orientalisztikai stúdiумok a 19. század első felében rendkívüli módon fellendültek, báró Joseph Hammer-Purgstall személyének köszönhetően, aki meghatározta az osztrák turkológiai hagyományokat. 1886-tól létezett egy független intézet, amelyet mint *Orientalisches Institutot* alapítottak meg, ez jelenleg a Bécsi Egyetem Orientalisztikai Intézete. Eredetileg a összes orientális tudományok székhelye volt, kezdve a Közel-Kelcttel, az akkor még fennálló Oszmán Birodalommal, egészen a Távol-Kelctig, Japánig. Ebből az intézetből azonban idővel más intézetek is kifejlődtek, különböző tanulmányi szakok kiváltak, önálló intézményt kaptak, így intézetünkben jelenleg ó-sémi filológia, arabisztika és turkológia szakok találhatóak, amelyeknél mint említettem, a turkológia súlypontja az oszmanisztikára tevődik.

Ehelyütt kívánom megköszönni a Bécsi Egyetem Orientalisztikai Intézete munkatársának, dr. Gisela Procházka-Eislnak a segítségét, hogy a beszélgetés kazettára felvett és általam legépelet szövegét összevetette.

Milyen jelentőséggel bírtak a helyi hagyományok az Ön kutatási területén?

Kutatási területem lényeges súlypontját az oszmán történelem teszi ki, mind a politika-történet, mind pedig tágabb értelemben a kultúrtörténet. Természetesen a helyi tradíciók meghatározóak voltak abban, hogy én is oszmanisztikai képzést kaptam, hogy kifejezetten ilyen történelmi érdeklődéssel bírok, de ez személyes indíttatásomból is származik, mivel osztrák vagyok, aki éppen ebbe a tradícióba cresztett gyökeret, s különös érdeklődéssel fordul az Oszmán Birodalom területei felé, amelyek különleges kapcsolatban, nagyon közeli viszonyban álltak az osztrák történelemmel is.

Az Ön munkásságának jelentős része ugyanakkor a magyar történelemmel is összefüggésben áll. Honnan származik az érdeklődése a magyar történelem iránt?

Úgy gondolom, hogy erre a kérdésre az előző válaszomban már részben kitértem, miszerint a történelmi érdeklődésem a mai Ausztria szorosabb körén túlmutat. Ausztriát és Magyarországot összeköti a majd négyszáz éves közös történelmük, amely nem volt mentes a problémáktól, feszültségektől és félrcértésektől, mégis ezek valahogyan összekötnek bennünket, s ha az ember bizonyos történelmi dimenziókra gondol, ezeket a dolgokat mégiscsak közelebbnek érzi. Különösen igaz ez természetesen az oszmánok magyarországi jelenléte idején, amely a 16. század közepétől a 17. század végéig és részben a 18. század elejéig tartott. Ez az időszak lényegesen több érintkezési pontot mutatott, és mind hadtörténeti, mind pedig diplomáciatörténeti szempontból nagyon fontos szerepet játszott. E tekintetben különösen érdekel az, hogy bemutassam az oszmán expanzió némely, példaként használható esetit, és bizonyos mechanizmusait.

Az Ön nemrégiben kiadott könyve Fülel elfoglalásáról szintén jó példa erre!

Fülel ebben az esetben valóban jó példaként szolgálhat. Előzetesen egyáltalán nem tudhattam, hogy forrásbázisa nagyon tartalmas és jó alapot nyújt majd egy nagyobb összefoglalás számára. Egyik oldalról ugyanis a levéltári források elég sűrűn fordulnak elő, és ezek számunkra gazdag információkkal szolgálnak, másfelől pedig kortárs historiográfiában, vagyis a kortárs magyar historiográfiában Fülel elfoglalásának körülményei kifejezetten széles körű tárgyalást nyertek, és valamelyest nagyobb időbeli távolsággal még néhány, ugyan nem részletes, de mégis érdekes értékelést a török forrásokban is találhatunk. Ezek alapján lehetővé vált egyik oldalról a levéltári források alapján megkísérlni az események lehetséges megrajzolását, másrészt pedig azoknak az elbeszélő források előadásával való ütköztetését, amelyek literalizált és megszerkesztett formában beszélnek el ezeket az eseményeket, bár bizonyos mértékben az események lekerekített képét kínálják. E két irányból kísérletet meg a lényegesebb pontokat az ismertetett forrástípusokból kidolgozni, és egymással összevetni. A monográfia kiindulópontja tulajdonképpen egy oszmán forrás, Pecsevi Ibrahim Efendi krónikája volt. Első lépésben utánanéztem, léteznek-e a kortárs magyar történeti irodalomban erre vonatkozó híradások, és ha igen, miféleképpen, hogyan mesélik el ezt a magyar szerzők. A következő lépés természetesen annak tisztázása volt, hogyan néz ki ez az irodalmilag megformált kép, lehetséges-e a történésekhez egy kicsit tovább közelíteni. A levéltári anyag áttekintése rögtön megmutatta, hogy a Haus-, Hof und Staatsarchiv Turcica állaga elegendő anyagot tartalmaz, s hogy ez a bázis érdemes arra, hogy alaposabb vizsgálatnak vessük alá, de én nem azzal a szándékkal közelítettem a kérdéshez, hogy ez egy nagy monográfia legyen, ez csak a kutatás során alakult ki.

Professzor úr tanulmányának témaválasztását a kuriozitás iránti érzékenység jellemzi. Hogyan találja meg tanulmányaihoz ezeket a nagyon érdekes, izgalmas témákat?

Na igen, hogyan talállok érdekes témákat? Be kell vallanom, hogy egy kicsit hajlamos vagyok bizonyos mértékben tarka és különleges témákat választani, én magam is szívesen me-

sélek történeteket, amelyek azonban alapos kutatásokra és kidolgozott alapokra épülnek. Azt kifejezetten kedvelem, ha valami bizonyos mértékig érdekes, talán vicces, vagy valamilyen okból feltűnő. Ez az, amit én igazán szeretek. Gyakran hosszú időre van szükség, amíg bizonyos dolgokból valami lesz. Mindig nagyon figyelmesen olvasok, és ha valami számomra egy elbeszélő forrásszövegben – legyen ez egy dokumentum, levéltári anyag, amely kiadott vagy kiadatlan –, a körülményekben érdekesnek, figyelemre méltónak tűnik, azt minden esetben evidenciában tartom, akkor is, ha ez azzal a munkával, amellyel éppen súlypontosítottan foglalkozom, nem érintkezik; gyakran előfordul, hogy egyes körülmények másokkal összefüggenek, szerencsés esetben talál az ember még mást is hozzá, emlékezik, hogy egy másik szerzőnél valamit már olvasott, és ha az ember az esetnek jól utánanéz, a körülményekből valami egészen kedves dolog is kijöhet.

Kíváncsi vagyok a véleményére a történeti kutatás és a filológia kapcsolatáról. Hogyan válhat a filológia a történelmi kutatások alapjává?

Erre a kérdésre egyáltalán nem könnyű válaszolni. Egy filológus maga természetesen nem professzionális történész. Én magam szintén nagyon tradicionális filológiai képzést kaptam, mégis nagyon szívesen dolgozom történelmi területen. Ebben az értelemben azonban úgy mond én magam sem vagyok kifejezett, vagyis kiképzett történész, és az a tény számomra jól ismert, hogy egy céhbéli történész az én történelmi műveimet kifogásolja és kritizálja. Ez természetesen jogos, másfelől viszont az oszmán történelmi kutatásoknak szolid filológiai alapra van szükségük. Úgy vélem, hogy az oszmán történelem történészeinek, aki az oszmán múlt bármely jelenségével is foglalkozik, mindenképpen szilárd nyelvi bázisra van szüksége, hogy primer forrásokkal dolgozhasson. Ugyanakkor hasonlóan fontosnak tartom a megfelelő metodikai képzettséget és iskolázottságot, a történetírás különböző teóriáiban, mesterségbeli- és tudományos vitáiban való elmélyülést. Vagyis fontosnak tartom, hogy az Oszmán Birodalom komolyan vehető történésze ideális esetben tulajdonképpen mindkét oldalt magában egyesítse. Azonban tudom, az ideálok ideálok maradnak, és azokat sohasem lehet teljesen megvalósítani, de törekedni kell arra.

Néha azt hallja az ember, hogy a forráspublikációk kora lejárt. Mi a véleménye erről?

Úgy vélem, hogy az oszmán történelem esetében bizonyosan még nagyon sokáig nem ez lesz a helyzet. Ezt az is mutatja, hogy folyamatosan kerülnek források kiadásra. Természetesen vannak olyan kutatók, akik a szűles forrásalapon felépített műveikben – legyenek azok rövid kis cikkek vagy pedig nagyobb monográfiák – közvetlenül nem bővítik ezt a forrásanyagot, hanem csak fölhasználják azt, ahogy ugyanígy létezik egy kör a mi szakmánkban, akik mindenképp forrásokat adnak ki. Léteznek viták is arra nézve, hogy milyen formában kell kiadni a forrásokat, miként kell ismertetni tartalmukat. Ez különösen egy forrástípusra érvényes, amely hosszú idő óta különleges érdeklődés középpontjában áll, az oszmán államigazgatás különböző ágazatainak az úgynevezett jegyzőkönyveire, vagy ahogy mondják, a defterekre, ahogyan ezt az ágazatot a szakmánkban viccesen már defterológiának is nevezik. Létezik tudományos körben egy vita, hogy az ilyen típusú forrásokat milyen formában kell közzétenni. De vannak kútfők, mint például a fejadólisták, amelyek szinte csak neveket tartalmaznak. Tudományos átirást kell-e készíteni róluk, vagy elég az is, ha összefoglaló, rövidített formában kerülnek ismertetésre? Én úgy vélem, hogy ez nézőpont és ízlés kérdése, és nem kell hitkérdéssé túldimenzionálni. Mégis úgy gondolom, hogy a mi szakmánkban speciálisan még nagyon sok forrást kell kiadni. Mi nem vagyunk olyan szerencsés helyzetben, mint bármely más diszciplína, amelyekben már lényegesen terjedelmesebb forráspublikáció áll rendelkezésre, amelyet ugyan ki lehet egészíteni, vagy némely elemét kijavítani. Én azt gondolom, hogy nekünk még hosszú ideig forráskiadásra lesz szükségünk.

Kérem, röviden ismertesse az Ön vezetése alatt álló intézet legnagyobb formátumú forráskiadását, amelyek elindítása elsősorban A. C. Schaendlinger nevéhez fűződik!

Elődöm, Anton C. Schaendlinger, akit annak idején tanára, H. W. Duda vezetett be az oszmán oklevéltaiba és diplomatikába, tulajdonképpen már nagyon régen azt a tervet dédelgette, hogy az oszmánok és a Habsburgok közötti államközi kapcsolatok azon terjedelmes és fontos forrásait, amelyek az osztrák Állami Levéltár fiókjaiban, különösen pedig a Haus-, Hof- und Staatsarchivban megőrződtek, tehát az okleveleket egy nagy kiadási program keretében publikálja. A projekt megindult, amelyhez nagyon hosszú időre van és lesz még szükség. Schaendlinger a munkát az I. Szülejmán szultán idejéből származó oklevelekkel kezdte. Ezen dokumentumok sora a 16. század 30-as éveinek elejéről indul, és Szülejmán szultán hosszú uralkodásának következtében nagyon sok maradt fenn belőlük. Ez ugyanakkor egy problémáktól egyáltalán nem mentes időszak volt, a magyarországi pozíciókért folyó küzdelem időszaka 1526 és 1541 között. Majd pedig következett 1541-ben a végérvényes oszmán hódítás és az oszmán igazgatási struktúra berendezkedése, később pedig folytatódott oszmán expanzió Magyarországon a király fennhatóságának rovására. A korból fennmaradt anyag bősége miatt Schaendlinger az iratanyagot három csoportba osztotta, az elsőbe Szülejmán és I. Ferdinánd, illetve II. Miksa császárok közötti levélváltásának az iratai, a másodikba a központ és az oszmán tisztviselők (a beglerbégek, vezírek, az oszmán harcoló alakulatok irányítói) közötti levelezés került, a harmadik csoportot pedig a további oszmán írományok alkotják.

Felmerült-e az a terv, hogy a Bécsben őrzött okleveles források mellett elbeszélő forrásokat, oszmán krónikákat is kiadjanak?

Nos igen, itt Bécsben kiváló levéltári állagokkal rendelkezünk, amelyek biztosítják számunkra jóidőre a szakmai elfoglaltságot, s régi történelmi tradícióra, jó osztrák-magyar tradícióra is támaszkodhatunk. Már a múlt században elkezdte Gévay Antal levéltáros a bécsi udvar és az oszmánok közötti kapcsolat anyagait kiadni, ez egy nagy vállalkozás volt, amely – ha jól emlékszem – 1541-ig ment el, de azután nem került folytatásra. Gévay ennek során az európai nyelveken fennmaradt szövegeket adta ki, és szólt az oszmán oklevelekről is, a korabeli latin, olasz vagy pedig német fordítást véve alapul. Így bizonyos értelemben a fent említett oklevélkiadás Gévay kezdeményezéseire is visszanyúlik, azonban specifikusan oszmán súlyponton. Azon is el lehetne gondolkodni, hogy ha az eredeti iratok nem maradtak fenn, s számunkra csak a kortárs fordítások ismertek – melyeket vagy Isztambulban vagy pedig éppen Bécsben a Habsburg-kancellárián készítettek –, akkor ezeket is megjelentessük. Én azonban úgy gondolom, hogy ez elsősorban nem egy turkológus, egy oszmanista feladata lenne, ezt egy történész is elvégezhetné, aki a kor latin, olasz és német nyelvű beavatott, és a történelmi forráskiadás általános alapjait ismeri. Természetesen nem elképzelhetetlen – nem zárhatjuk ki ezt a lehetőséget –, hogy egyszer talán itt Bécsben vállalkozunk valamely érdekes elbeszélő forrás kiadására is.

Bemutatná az olvasóink számára a bécsi Orientalisztikai Intézet folyóiratát?

A *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, amelynek címét WZKM-ként rövidítjük, nem sokkal intézetünk alapítása után, 1887-ben kelt életre. Voltak természetesen bizonyos törések a megjelenésben a háborúk következtében, de folyamatosan fennáll a mai napig. Nem részletekben, hanem évkönyvekben jelenik meg, amelyek az orientális diszciplínák számára jelentenek publikációs fórumot, természetesen különösen azon szakok számára, amelyek az intézetünkben is jelen vannak, de nem kizárólagosan. Publikálunk tanulmányokat, amelyek az iranisztika körébe, tehát a modern iranisztikába tartoznak, súlyponton azonban az Ókori Kelet története, az egyiptológia, az arabisztika és az iszlámtudományok. S természetesen a turkológia különböző területei, tehát nemcsak az oszmanisztika,

amely a mi speciális bécsi domíniumunk, hanem az altajisztika szélesebb köréi is. Alapjában véve készek vagyunk bármely olyan tudományos dolgozatot közölni az orientális tudományok összes területéről, amely a Közel- és Közép-Kélettel foglalkoznak, ha azok alaposak és jól kidolgozottak. A német mellett angol, francia és olasz nyelven is kiadunk tanulmányokat, nemzetközi szempontból is nyitottak vagyunk.

Hogyan szólnak jövőbeli kutatási tervei?

Jövőbeli terveimről ebben a pillanatban nem mondhatok túlságosan sok konkrétumot. A következő években valószínűleg főként az egyetem önkormányzatában fogok tevékenykedni; miután már hosszabb ideje mint intézetvezető működtem, valószínűleg a tanulmányi dékán feladatkörét veszem át. Ez sajnos igen sok bürokratikus feladattal jár, úgyhogy az elkövetkező időben kutatási szempontból eléggé gátolva leszek. Vannak kisebb témáim különböző mértékben előkészítve, amelyekben mindig egy kicsit tovább dolgozom, és megpróbálom az anyag kutatását tovább folytatni. Az egyik egy zsidó kereskedő ügye Budáról, akit a 16. század 60-as éveiben fogságba ejtettek, és hosszú időn át Forgách Simon egyik várában tartottak fogva. Váltásdíjat zsaroltak ki tőle. Ebben a témában még további levéltári kutatásokat kell végezni. Aztán a Fülek könyvem egy kis „párja” szerepel a terveimben, egy tanulmány Gede vára sorsáról (Várgede, Gudecov a mai Szlovákiában). Ezenkívül az oszmán hősök és szentek tekintetében is további kutatásokat kívánok folytatni, ami kapcsán a fejhordozás, az ún. *kephalopholia* motívuma fontos szerepet játszik majd. Már évekkelt célzótt készítettem egy kis referátumot erről, 1986-ban egy szigetvári konferenciára, amelyre nagyon szívesen emlékszem vissza. Témámat mindenesetre szélesebb forrásbázisra szeretném helyezni, a köztes időben néhány igazán érdekes adatot találtam az oszmán forrásokban, amelyek hasonló történetekkel állnak összefüggésben, mint amelyet Pecsevi Ibrahim Efendi ránk hagyományozott. Nemrégiben találtam egy forrást, amelyből valószínűleg Pecsevi is merített, hiszen valamelyest, körülbelül húsz évvel idősebb, mint Pecsevi művének végső változata. Ezek lennének tehát azok a kisebb témák, amelyek már egy adott pontig elhaladtak, de amelyekben még bizonyos kutatások szükségesek, hogy lezárjam őket. Nagyobb tervem jelen pillanatban nem sok van, de sok érdekes és kedélyes témával rendelkezem, amelyek a jövőben feldolgozásra kerülnek.

Professzor Úr, köszönöm a beszélgetést.

Bécs, 1999. július 17.

A beszélgetést készítette: Papp Sándor

Markus Köhbach műveinek bibliográfiája

Könyvek

1. Die Eroberung von Füleek durch die Osmanen 1554. Eine historisch-quellenkritische Studie zur osmanischen Expansion im östlichen Mitteleuropa. Wien–Köln–Weimar, 1994, 491 S. (Zur Kunde Südosteuropas II/18).

Tudományos tanulmányok, kongresszusi előadások, szakenciklopédiák szócikkei

1. Feudale Formen im Osmanischen Reich. In: Beiträge zur historischen Sozialkunde (Salzburg) 7.3. 1977. 61-64.
2. Ein serbokroatisches Lehnwort im Osmanischen. In: Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (Wien) 70. 1978. 79-81.
3. Osmanische Spuren im Deutschen. In: Die Türken – und was von ihnen blieb. Wien, 1978, pp. 72-77.
4. Gellérthegy – Gerz İlyās Tepesi. Ein Berg und sein Heiliger. In: Südost-Forschungen (München) 37. 1978. 130-144.
5. Die Beschreibung der Kathedralen von Iași, Kaschau und Wien bei Evliyā Çelebi. Klischee und Wirklichkeit. In: Südost-Forschungen (München) 38. 1979. 213-222.
6. Ein Fall von Vampirismus bei den Osmanen. In: Balkan Studies (Thessaloniki) 20. 1. 1979. 83-90.
7. Das Schicksal venezianischer Botschaftsangehöriger und Parteigänger im letzten venezianisch-türkischen Krieg 1714-1718. In: Münchner Zeitschrift für Balkankunde (München) 2. 1979. 121-127.
8. Friedrich Kraclitz Edler von Greifenhorst (1876-1932). In: The Turkish Studies Association Bulletin (Bloomington, Indiana) 3. 2. 1979. 14-16.
9. Die osmanische Fassung von Istvánfy's Bericht über die erste Belagerung Wiens durch die Türken 1529 in der Chronik des İbrāhīm Peçevī. In: Wien 1529. Die erste Türkenbelagerung. Wien – Graz – Köln, 1979, pp. 93-106.
10. Europäische Ärzte im Osmanischen Reich am Beginn des 18. Jahrhunderts – der Fall Şināsī. In: Sudhoffs Archiv. Zeitschrift für Wissenschaftsgeschichte (Wiesbaden) 64. 1. 1980. 79-85.
11. Ein türkischer Robinson. In: Österreichische Osthefte (Wien) 22. 1. 1980. 55-61.
12. Urfa und seine Legendentraditionen bei Evliyā Çelebi. In: Der Islam. Zeitschrift für Geschichte und Kultur des islamischen Orients (Berlin – New York) 57. 2. 1980. 293-300.
13. Der osmanische Historiker Topçular kâtibi 'Abdülqādir Efendi. Leben und Werk. In: Osmanlı Araştırmaları (İstanbul) 2. 1981. 75-91.
14. Die Balkanpolitik Mehmed Emin Âli Paschas im Spiegel der politischen Satire: Ziya Paschas „Zafernâme“. In: Österreichische Osthefte (Wien) 23. 3. 1981. 260-265.
15. Das Schicksal des Qıbleli-zāde 'Alī Beg und die Demission des Großwesirs 'Amūca-zāde Köprülü Hüseyin Paşa. In: Südost-Forschungen (München) 40. 1981. 18-30.

16. Hasan Ağa und Andon Çelebi – die Karriere eines armenischen Brüderpaares im Osmanischen Reich um die Mitte des 17. Jahrhunderts. In: *Handes Amsorya* (Wien) 94. 1980 (1982) 27-34.
17. Vom Asketen zum Glaubenskämpfer: Geyiklü Baba. Ein Beitrag zur osmanischen Hagiographie. In: *Osmanlı Araştırmaları* (İstanbul) 3. 1982. 45-51.
18. Die Brücke von Svilengrad (Mustafa Paşa Köprüsü) und eine historische osmanische Sage. In: *Österreichische Osthefte* (Wien) 24. 3. 1982. 352-357.
19. Sozioökonomische Auswirkungen der Türkenkriege im Osmanischen Reich. In: *Beiträge zur historischen Sozialkunde* (Wien) 12. 4. 1982. 126-130.
20. Ephesos: Österreich und der Orient. In: *Das größere Österreich. Geistiges und soziales Leben von 1880 bis zur Gegenwart*. Wien, 1982, pp. 482-486.
21. Die Parabel vom gefundenen Dirhem in der frühen anatolischen Versepeik. In: *Tarih Enstitüsü Dergisi* (İstanbul) 12. 1981-1982. 499-506.
22. ‘Abdallāh Paşa, Köprülüzāde. In: *Encyclopaedia Iranica*, Vol. 1, Fasc. 2, London etc., 1982, p. 203.
23. Der Tarih-i Mehmed Giray – eine osmanische Quelle zur Belagerung Wiens durch die Türken im Jahre 1683. In: *Studia Austro-Polonica* (Warszawa – Kraków) 3. 1983. 137-164.
24. Staat, Religion, Gesellschaft und Heer im Osmanischen Reich. In: *Mitteleuropa und die Türken. Politische und kulturelle Beziehungen zwischen zwei Kulturkreisen*. Wien, 1983, pp. 19-25.
25. Die osmanische Gesandtschaft nach Spanien in den Jahren 1787/88. Begegnung zweier Kulturen im Spiegel eines Gesandtschaftsberichts. In: *Wiener Beiträge für die Geschichte der Neuzeit* (Wien) 10. 1983. 143-152.
26. Ein diplomatischer Rangstreit in Istanbul im Jahre 1587. In: *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs* (Wien) 36. 1983. 261-268.
27. Das Kloster von Mavromolos am Bosphorus. Materialien zur Geschichte eines griechischen Klosters in osmanischer Zeit. In: *Belleken* (Ankara) 47. 1985. 1983 (1984). 105-138.
28. Der Karpoš-Aufstand 1689/90. In: *Mitteilungen des Bulgarischen Forschungsinstituts in Österreich* (Wien) 5.2. 1983(1984).36-41.
29. Die diplomatischen Beziehungen zwischen Österreich und dem Osmanischen Reich (vom Frieden von Zsitva Torok bis zum 1. Weltkrieg). In: *Osmanlı Araştırmaları* (İstanbul) 4. 1984. 237-260.
30. Ein populäres Schwankmotiv in der geographischen Literatur des Vorderen Orients. In: *Rocznik Orientalistyczny* (Warszawa) 44.2. 1985. 107-112.
31. Das Osmanische Reich und der Westen. Zur Rezeption europäischer Kultur durch die Osmanen. In: *Türkische Kunst und Kultur aus osmanischer Zeit*. Band I, Recklinghausen, 1985, pp. 105-107.
32. Amasya, Peace of. In: *Encyclopaedia Iranica*, Vol. 1, Fasc. 9, London etc., pp. 928.
33. Ein Fall von Steinigung wegen Ehebruch in Istanbul im Jahre 1680. In: *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* (Wien) 76. 1986. 187-192.

34. Nordalbanien in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts. Das Paşalık Shkodër unter der Herrschaft der Familie Bushatlli. In: Albanien-Symposion 1984 (Kittseer Schriften zur Volkskunde, Heft 3), Kittsee, 1986, pp. 133-180.
35. Ahmed Cevdet Paschas Tezâkir und Ma'rûzât als Quelle über das Leben und die Persönlichkeit Ahmed Midhat Paschas. In: Uluslararası Midhat Paşa Semineri – Bildiriler ve Tartışmalar (Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi – Sa. 86), Ankara, 1986, pp. 13-24.
36. Eine historische Sage über die Eroberung von Buda im Jahre 1541. In: Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi (İstanbul, 23-28 Eylül 1985), Tebliğler III., Türk Tarihi, Cilt 1, İstanbul, 1986, pp. 387-394.
37. Der anonyme Bericht über die Gesandtschaft İbrahim Paşas nach Wien 1719/20. In: I. Uluslararası „Seyahatnamelerde Türk ve Batı İmajı” Sempozyumu Belgeleri (Anadolu Üniversitesi Yayınları, No. 221), Eskişehir, 1987, pp. 133-160.
38. A görösgáli hősök. In: Keletkutató (Budapest) 1987 Tavasz, pp. 39-46.
39. Das Osmanische Reich im 16. und 17. Jahrhundert. In: Österreich und die Osmanen – Prinz Eugen und seine Zeit (Schriften des Instituts für Österreichkunde: 51/52), Wien, 1988, pp. 5-19.
40. Der literarische Wiederhall des Verlustes von Ofen 1686 in der türkischen Volksdichtung. In: Laurus Austriaco-Hungarica. Literarische Gattungen und Politik in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts (Schriftenreihe der österreichisch-ungarischen gemischten Kommission für Literaturwissenschaft, Band 1), Budapest – Wien, 1988, pp. 225-274.
41. Ein unbekanntes osmanisch-türkisches Klagelied über den Fall von Buda 1686. In: Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae (Budapest) 34. 1. 1988. 57-62.
42. Der Reflex einer Wiener Lokalsage bei Evliyâ Çelebi? In: Osmanlı Araştırmaları (İstanbul) 11. 1991. 229-235.
43. Mehmed Giray. In: Encyclopaedia of Islam, New Edition, Vol. VI, Leiden, 1991, p. 989.
44. Imperium terribile et admirabile – Die osmanische Expansion und Europa. In: Begegnung zwischen Orient und Okzident, Landesmuseum Ptuj, 1992, pp. 15-19.
45. *Çasar* oder *imperator*? – Zur Titulatur der römischen Kaiser durch die Osmanen nach dem Vertrag von Zsitvatorok (1606). In: Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (Wien) 82. 1992. (1993) 223-234.
46. Na'ım al-Dīn of Temesvár. In: Encyclopaedia of Islam, New Edition, Vol. VII, Leiden, 1993, p. 917.
47. Nemč, 2. In Ottoman Sources and in Ottoman Habsburg relations. In: Encyclopaedia of Islam, New Edition, Vol. VIII, Fasc. 131-132, Leiden, 1993, pp. 4-5.
48. Im Spannungsfeld von Zentrum und Peripherie: die Territorialverwaltung des Osmanischen Reiches. In: Wiener Beiträge zur Geschichte der Neuzeit (Wien) 21. 1994. 193-203.
49. Der osmanische Historiker İbrahim Na'ımeddīn aus Temesvár als Quelle osmanischer literarischer Überlieferung. In: CIÉPO Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Araştırmaları Uluslararası Komitesi VII. Sempozyumu Bildirileri, Peç: 7-11 Eylül 1986. Ankara, 1994 (Türk Tarih Kurumu Yayınları, XXVI. Dizi – Sa. 2), pp. 173-178.

50. İbrāhīm Naʿīmeddīn Efendi aus Temesvár – ein wenig bekannter osmanischer Historiker des 18. Jahrhunderts. In: X. Türk Tarih Kongresi, Ankara: 22-26 Eylül 1986, Kongreyc Sunulan Bildiriler, V. Cilt, Ankara, 1994 (Türk Tarih Kurumu Yayınları, IX. Dizi – Sa. 10d), pp. 2261-2267.
51. *Ağwadu min Hātimin*. In: Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (Wien) 86. 1996. 219-232.
52. Zur ersten Periode der osmanischen Herrschaft über Veszprém. In: *Zafarnāme. Memorial Volume of Felix Tauer*. Praha, 1996, pp. 155-163.
53. De iniuria et violentia contra inducias illata in oppido Thwr cuidam chiaussio Serenissimi Imperatoris ac nuncio Illustrissimi Johannis Sigismundi Ducis. Eine Episode der osmanisch-habsburgischen Beziehungen aus der Zeit der Unterhandlungen von 1567. In: *Das Osmanische Reich in seinen Archivalien und Chroniken*. Nejat Göyünç zu Ehren. Istanbul – Stuttgart, 1997 (Beiruter Texte und Studien, Band 65, Türkische Welten, Band 1), pp. 69-83.